

1.1 ความเป็นมาของการศึกษา

โดยปกติการกระทำของบุคคลจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ จะต้องพิจารณาจาก “เจตนา” ของผู้กระทำ ซึ่งถือเป็นหลักทั่วไปว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา” แต่นอกจากการกระทำโดยเจตนาจะเป็นความผิดแล้ว ตามกฎหมายไทยในบางกรณี แม้ว่าบุคคลจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่เจตนา แต่ถ้าได้กระทำการนั้นโดยประมาท และมีกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาท การกระทำนั้นก็จะมีความผิดอาญาซึ่งผู้กระทำจะต้องรับโทษ ซึ่งเหตุผลที่การกระทำโดยประมาทจะต้องรับผิดชอบในทางอาญานั้น เป็นเพราะการกระทำโดยประมาทเป็นการกระทำโดยจิตใจของผู้กระทำไม่นำพา (เฉยเมย) หรือ ละเลยต่อผลร้ายหรือต่อความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อร่างกายหรือต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่น อันเป็นการแสดงถึงจิตใจที่ชั่วร้ายอย่างหนึ่งรองลงมาจากเจตนา¹ ที่ควรต้องปราบปรามด้วยโทษทางอาญา และนอกจากนี้การกระทำโดยประมาทในความผิดหลายประเภทยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภัยอันตรายต่อส่วนรวม เช่น การทำให้เกิดเพลิงไหม้โดยประมาท การทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยประมาท การทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสโดยประมาท เป็นต้น การลงโทษผู้กระทำโดยประมาท จะเป็นการปรามมิให้มีการกระทำเช่นนั้นซ้ำอีกและเป็นการเตือนให้บุคคลใช้ความระมัดระวังในการกระทำของตน

ตามกฎหมายไทยนั้นได้บัญญัติหลักเกณฑ์ของการกระทำโดยประมาทในทางอาญาไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ ดังนี้

“การกระทำโดยประมาท ได้แก่การกระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่”

¹จิตติ ติงศภัทิย์, กฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2546), น. 251.

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ให้ความหมายของการกระทำโดยประมาทในทางอาญาไว้ โดยได้ให้ความหมายไว้ว่า การกระทำโดยประมาทเป็นการกระทำโดยปราศจากหรือขาดความระมัดระวัง ซึ่งก็มีใช้ว่าบุคคลทุกคนที่กระทำการโดยปราศจากหรือขาดความระมัดระวังแล้วจะเป็นการกระทำโดยประมาทซึ่งจะต้องรับผิดทางอาญาเสมอไป ทั้งนี้ยังต้องปรากฏว่าผู้กระทำนั้นได้กระทำการโดยปราศจากหรือขาดความระมัดระวังในระดับหนึ่งซึ่งเพียงพอที่จะทำให้เห็นได้ว่าบุคคลนั้นสมควรที่จะต้องรับโทษทางอาญาเช่นเดียวกับการกระทำโดยเจตนา ที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคคลไม่จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังอย่างดีที่สุดเท่าที่มนุษย์จะทำได้ และไม่จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงการกระทำทุกอย่างที่เป็นความเสี่ยงต่ออันตราย เพราะในการดำเนินชีวิตประจำวันอาจมีความจำเป็นที่บุคคลจะต้องเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีบางอย่างซึ่งมีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดอันตรายขึ้นได้ เช่น การขับรถยนต์ การใช้เครื่องจักรกล เป็นต้น ดังนั้นระดับความระมัดระวังของผู้กระทำนั้นจะต้องอยู่ในระดับที่พอจะป้องกันมิให้เกิดอันตรายขึ้นเท่านั้น เพื่อมิให้บุคคลต้องใช้ความระมัดระวังมากเกินไปจนถึงขนาดไม่กล้ากระทำการใดๆเลย และเพื่อให้บุคคลทราบว่าจะต้องใช้ความระมัดระวังแค่ไหนเพียงไรในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่กฎหมายจะต้องกำหนดมาตรฐานของความระมัดระวังสำหรับการกระทำโดยประมาทในทางอาญาไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการพิจารณาว่าบุคคลกระทำการโดยประมาทหรือไม่ จึงอยู่ที่ว่าบุคคลนั้นได้ใช้ความระมัดระวังตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งในเรื่องมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทยนี้ ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ ได้วางหลักไว้ว่าต้องเป็น “ความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจะต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์” กล่าวคือ การพิจารณาการกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทยนั้นได้นำเอาความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ของบุคคลที่อยู่ในภาวะเช่นเดียวกับผู้กระทำมาเป็นมาตรฐานในการวัดขนาดความระมัดระวังของผู้กระทำว่าผู้กระทำได้ใช้ความระมัดระวังที่เพียงพอหรือไม่ ซึ่งในการพิจารณาจะต้องสมมติบุคคลขึ้นเปรียบเทียบ โดยบุคคลที่ถูกสมมติขึ้นนี้มีใช้บุคคลโดยทั่วไปหรือที่เรียกกันว่า “วิญญูชน” (reasonable man) แต่จะต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในวิสัยเดียวกับผู้กระทำและยังต้องอยู่ในพฤติการณ์เช่นเดียวกับผู้กระทำด้วย โดยหากผู้กระทำได้กระทำการโดยปราศจากหรือขาดความระมัดระวังซึ่งผู้กระทำจะต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์และเกิดผล คือ มีความเสียหายเกิดขึ้น ผู้กระทำจะต้องรับผิดทางอาญาฐานกระทำโดยประมาท แต่ในทางตรงกันข้ามแม้ผู้กระทำจะกระทำโดยขาดความระมัดระวังไปบ้าง แต่ถ้าผู้กระทำพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์แล้ว แต่ความเสียหาย

ก็ยิ่งเกิดขึ้น กรณีเช่นนี้ต้องถือว่าเป็น “เหตุสุดวิสัย” หรือ “อุบัติเหตุ” มิใช่การกระทำความผิดอาญา โดยประมวลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ แต่อย่างไร

แต่จากการศึกษาจะพบว่าในการพิจารณาเรื่องการขาดความระมัดระวังของผู้กระทำ กรณีกระทำโดยประมาทในทางอาญาของนักกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน หนายความ พนักงานอัยการ หรือศาล ในบางครั้งเป็นไปอย่างไม่ถูกต้อง โดยมักไม่นำเอาหลักเกณฑ์เรื่องความ ระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์มาใช้ในการพิจารณาความระมัดระวังของผู้กระทำ กล่าวคือ บางครั้งมีการนำเอาบุคคลโดยทั่วไปหรือที่เรียกกันว่า “วิญญูชน” (reasonable man) มาเป็น มาตรฐานในการวัดความระมัดระวังของผู้กระทำ และในบางครั้งก็มีการนำเอาความระมัดระวัง ตามวิสัยและพฤติการณ์มาใช้ไม่ตรงตามความหมายที่แท้จริง ความสับสนในเรื่องดังกล่าวอาจ ก่อให้เกิดความผิดพลาดอย่างร้ายแรงในการวินิจฉัยคดีการกระทำโดยประมาทในทางอาญา ซึ่ง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะนักกฎหมายส่วนใหญ่ไม่มีความเข้าใจในเรื่องมาตรฐานความ ระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ ว่าอย่างไรจึงจะเป็นการ “ปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัย และพฤติการณ์” และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดความเข้าใจในความหมายของคำว่า “วิสัย” และ “พฤติการณ์” ซึ่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ ก็ไม่ได้ให้ความหมาย ของคำดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน และคำดังกล่าวเป็นคำที่มีความหมายกว้างเข้าใจความหมายได้ ยาก ประกอบกับแนวคำพิพากษาของศาลไทยก็ได้มีการให้ความหมายหรือวางหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ไว้อย่างชัดเจน คำพิพากษาของศาลส่วนใหญ่จะ ไม่นำเอาข้อเท็จจริงในคดีมาวินิจฉัยว่าอย่างไรที่เรียกว่าผู้กระทำขาดความระมัดระวังตามวิสัยและ อย่างไรจึงจะเรียกว่าผู้กระทำขาดความระมัดระวังตามพฤติการณ์ แต่จะทำการปรับบทรวมกันไป ที่เดียวว่าการกระทำนั้นๆ ของจำเลยเป็นการกระทำโดยปราศจากหรือขาดความระมัดระวังซึ่ง บุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ จึงเป็นการกระทำโดยประมาท ซึ่งผู้เขียน เห็นว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่สำคัญเนื่องจากการกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทย หลายกรณีเป็นความผิดอาญาที่ผู้กระทำจะต้องรับโทษซึ่งมีทั้งโทษปรับและโทษจำคุก ดังนั้นการ พิจารณาว่าผู้กระทำได้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดโดยประมาทหรือไม่ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญไม่ น้อยไปกว่าการพิจารณาการกระทำโดยเจตนาของผู้กระทำ การกำหนดมาตรฐานความระมัดระวัง สำหรับการกระทำโดยประมาทในทางอาญาจึงต้องมีความชัดเจนและเหมาะสม และมีความ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ใช้กฎหมายจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวอย่างถูกต้องตรงตาม ความหมายที่แท้จริง

ด้วยเหตุนี้วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทในทางอาญาตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการกำหนดมาตรฐานความระมัดระวัง และเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องมาตรฐานความระมัดระวังสำหรับการกระทำโดยประมาทในทางอาญาตามกฎหมายไทยว่าบุคคลจะต้องใช้ความระมัดระวังแค่ไหนเพียงไรในการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ถึงจะเพียงพอที่จะทำให้ไม่ต้องรับผิดชอบกรณีกระทำโดยประมาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะทำการศึกษาถึงความหมายของคำว่า “ความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์” ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงความหมายที่แท้จริงและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการกระทำโดยประมาท อันจะนำไปสู่การนำเอาความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์มาใช้ในการวินิจฉัยตัดสินคดีกรณีบุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำโดยประมาทได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังจะทำการศึกษาวิจัยต่อไปถึงความเหมาะสมของมาตรฐานความระมัดระวังตามกฎหมายไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ โดยจะทำการศึกษากฎหมายกระทำโดยประมาทในทางอาญาตามกฎหมายต่างประเทศทั้งในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) เช่น ประเทศเยอรมัน และนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรในเรื่องมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาท ทั้งนี้เพื่อจะนำไปสู่การแก้ไขเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาหลักกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทในทางอาญาตามกฎหมายไทย
2. เพื่อศึกษาความหมายของคำว่า “ความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่
3. เพื่อศึกษาถึงมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทในทางอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทในทางอาญาตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

เป็นการศึกษาการกระทำโดยประมาทในทางอาญาตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศซึ่งได้แก่ กฎหมายอังกฤษ กฎหมายสหรัฐอเมริกา และกฎหมายเยอรมัน เฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานของความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาท โดยในส่วนของกฎหมายไทยนั้น จะทำการศึกษาตามบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 มาตรา 43 วรรคสาม และตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่

1.4 วิธีการศึกษา

การศึกษาวិชาญานิพนธ์เรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ ตัวยกกฎหมาย คำอธิบายและตำรากฎหมาย บทความ เอกสารทางวิชาการ คำพิพากษาศาลฎีกา ตลอดจนงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และทำการรวบรวมข้อมูลมาศึกษาและวิเคราะห์ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ในการศึกษาวิจัยเรื่องมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทในทางอาญา

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

ผู้เขียนคาดว่าจะวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะทำให้ทราบถึงมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทในทางอาญาตามกฎหมายไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะทำให้เข้าใจความหมายของคำว่า "ความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์" ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ ได้อย่างถูกต้องตรงตามความหมายที่แท้จริง ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การนำเอามาตรฐานความระมัดระวังดังกล่าวมาใช้ในการวินิจฉัยการกระทำโดยประมาทในทางอาญาได้อย่างถูกต้อง และนอกจากนี้ยังจะทำให้ทราบถึงมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทในทางอาญาตามกฎหมายต่างประเทศทั้งในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) และในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และนำมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทในทางอาญาตามกฎหมายไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเพื่อจะได้ทราบว่ามาตรฐานความระมัดระวังดังกล่าวมีความชัดเจนและมีความเหมาะสมหรือไม่